Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

11 aprilie 2013 *

„Regulamentul (CE) nr. 44/2001 — Articolul 1 alineatul (1) și articolul 6 punctul 1 — Noțiunea «materie civilă și comercială» — Plată nedatorată efectuată de o entitate statală — Cerere de restituire a acestei plăți în cadrul unei acțiuni în justiție — Stabilirea instanței competente în caz de conexitate — Legătură strânsă între cereri — Pârât domiciliat într-un stat terț”

În cauza C-645/11,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Bundesgerichtshof (Germania), prin decizia din 18 noiembrie 2011, primită de Curte la 16 decembrie 2011, în procedura

Land Berlin

împotriva

Ellen Mirjam Sapir,

Michael J. Busse,

Mirjam M. Birgansky,

Gideon Rumney,

Benjamin Ben-Zadok,

Hedda Brown,

CURTEA (Camera a treia),

compusă din domnul M. Ilešič, președinte de cameră, domnii E. Jarašiūnas și A. Ó Caoimh, doamna C. Toader (raportor) și domnul C. G. Fernlund, judecători,

avocat general: doamna V. Trstenjak,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru guvernul german, de K. Petersen, în calitate de agent;

* Limba de procedură: germana.

— pentru guvernul portughez, de L. Inez Fernandes și de S. Nunes de Almeida, în calitate de agenți;

— pentru Comisia Europeană, de M. Wilderspin și de W. Bogensberger, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 28 noiembrie 2012,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 1 alineatul (1) și a articolului 6 punctul 1 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2001, L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Land Berlin, pe de o parte, și doamna Sapir, domnul Busse, doamna Birgansky, domnii Rumney și Ben-Zadok și doamna Brown, precum și încă alte cinci persoane, pe de altă parte, cu privire la rambursarea unei sume plătite din eroare în plus în urma unei proceduri administrative având ca obiect repararea unui prejudiciu cauzat prin pierderea unui teren în contextul persecuțiilor suferite sub regimul nazist.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Regulamentul nr. 44/2001

3 Considerentele (7)-(9) și (11) ale Regulamentului nr. 44/2001 au următorul cuprins:

„(7) Domeniul de aplicare al prezentului regulament trebuie să includă toate aspectele importante de drept civil și comercial, cu excepția anumitor aspecte bine definite.

(8) Trebuie să existe o legătură între litigiile care intră sub incidența prezentului regulament și teritoriul statelor membre unde se aplică. În consecință, trebuie să se aplice norme comune privind competența, în principiu, atunci când pârâtul are domiciliul pe teritoriul unuia dintre aceste state membre.

(9) Pârâții care nu au domiciliul pe teritoriul unui stat membru se supun, în general, normelor de drept intern privind competența aplicabile pe teritoriul statului membru al instanței sesizate, iar pârâții care au domiciliul pe teritoriul unui stat membru căruia nu i se adresează prezentul regulament trebuie să rămână, în continuare, supuși dispozițiilor [Convenției din 27 septembrie 1968 privind competența judiciară și executarea hotărârilor judecătorești în materie civilă și comercială (JO 1972, L 299, p. 32, Ediție specială, 19/vol. 10, p. 3, denumită în continuare «Convenția de la Bruxelles»)].

[…]

(11) Normele de competență trebuie să prezinte un mare grad de previzibilitate și să se întemeieze pe principiul conform căruia competența este determinată, în general, de domiciliul pârâtului și, astfel, trebuie să fie întotdeauna disponibilă, cu excepția câtorva situații bine definite în care

materia litigiului sau autonomia părților justifică un alt factor de legătură. În cazul persoanelor juridice, domiciliul trebuie să fie definit în mod independent, în vederea ameliorării transparenței normelor comune și a evitării conflictelor de competență."

4 Articolul 1 alineatul (1) din Regulamentul nr. 44/2001 definește domeniul de aplicare *ratione materiae* al acestuia după cum urmează:

„Prezentul regulament se aplică în materie civilă și comercială indiferent de natura instanței. El nu se aplică, în special, în materie fiscală, vamală sau administrativă."

5 Normele generale de competență privind acțiunile formulate împotriva unei persoane domiciliate pe teritoriul Uniunii Europene sunt prevăzute la articolele 2 și 3 din acest regulament, care fac parte din secțiunea 1 din capitolul II din acesta, intitulată „Dispoziții generale".

6 Astfel, conform articolului 2 alineatul (1) din regulamentul menționat:

„Sub rezerva dispozițiilor prezentului regulament, persoanele domiciliate pe teritoriul unui stat membru sunt acționate în justiție, indiferent de naționalitatea lor, în fața instanțelor statului membru în cauză."

7 Articolul 3 alineatul (1) din același regulament prevede:

„Persoanele domiciliate pe teritoriul unui stat membru pot fi acționate în justiție în fața instanțelor unui alt stat membru numai în temeiul normelor enunțate în secțiunile 2-7 din prezentul capitol."

8 În ceea ce privește acțiunile în justiție formulate împotriva unei persoane domiciliate într-un stat terț, articolul 4 alineatul (1) din Regulamentul nr. 44/2001, care figurează de asemenea în secțiunea 1 din capitolul II din acesta, prevede:

„Dacă pârâtul nu este domiciliat pe teritoriul unui stat membru, competența este determinată, în fiecare stat membru, de legislația statului membru în cauză, sub rezerva aplicării dispozițiilor articolelor 22 și 23."

9 Articolul 5 și articolul 6 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001, care fac parte din secțiunea 2 din capitolul II din acest regulament, intitulată „Competențe speciale", au următorul cuprins:

„O persoană care are domiciliul pe teritoriul unui stat membru poate fi acționată în justiție într-un alt stat membru:

[…]"

„O persoană care are domiciliul pe teritoriul unui stat membru mai poate fi acționată în justiție:

1. atunci când există mai mulți pârâți, în fața instanței domiciliului oricăruia dintre aceștia, cu condiția ca cererile să fie atât de strâns legate între ele încât să fie oportună instrumentarea și judecarea lor în același timp, pentru a se evita riscul pronunțării unor hotărâri ireconciliabile în cazul judecării separate a cauzelor."

Dreptul german

10 În cauza principală, sunt aplicabile dispozițiile Legii privind reglementarea unor probleme patrimoniale nesoluționate (Gesetz zur Regelung offener Vermögensfragen, denumită în continuare „Vermögensgesetz") și ale Legii privind prioritatea acordată investițiilor în cazul retrocedărilor în

temeiul Legii privind reglementarea unor probleme patrimoniale nesoluționate (Gesetz über den Vorrang für Investitionen bei Rückübertragungsansprüchen nach dem Vermögensgesetz, denumită în continuare „Investitionsvorranggesetz”).

11 Domeniul de aplicare al Vermögensgesetz este stabilit la articolul 1 alineatele (1) și (6) din aceasta, care prevede:

„Prezenta lege reglementează drepturile cu caracter patrimonial privind activele patrimoniale care […] au fost expropriate și naționalizate fără despăgubire […]

[…]

Prezenta lege se aplică prin analogie drepturilor cu caracter patrimonial ale cetățenilor și ale asociațiilor care, în perioada 30 ianuarie 1933-8 mai 1945, au fost persecutați din motive rasiale, politice, religioase sau filozofice și care și-au pierdut, pentru acest motiv, patrimoniul ca urmare a vânzărilor forțate, a exproprierilor sau în orice alt mod […]”

12 Articolul 3 alineatul (1) din Vermögensgesetz prevede următoarele cu referire la retrocedarea activelor patrimoniale:

„Activele patrimoniale care fac obiectul unor măsuri precum cele prevăzute la articolul 1 din prezenta lege și care au fost naționalizate sau vândute unor terți trebuie să fie retrocedate, la cerere, persoanelor îndreptățite, în măsura în care acest lucru nu este exclus […]”

13 Pentru a evita ca astfel de drepturi să nu mai poată fi revendicate în mod util din cauza unei achiziții de bună-credință și libere de sarcini a elementului patrimonial în cauză, articolul 3 alineatul (3) din Vermögensgesetz a prevăzut o interdicție de înstrăinare a imobilelor care fac obiectul unei cereri de retrocedare în temeiul acestei legi.

14 Investitionsvorranggesetz prevede o excepție de la aceste principii, pentru ca investițiile necesare în noile Länder să nu devină practic imposibile ca urmare a interdicției de vânzare către un investitor a unor imobile pentru care au fost înregistrate cereri de retrocedare în temeiul Vermögensgesetz.

15 Astfel, articolul 1 din Investitionsvorranggesetz prevede:

„Terenurile […] care fac sau pot face obiectul retrocedărilor potrivit Vermögensgesetz pot fi utilizate în continuare, conform cerințelor prevăzute de dispozițiile menționate, în totalitate sau în parte, pentru investiții în scopuri speciale. În aceste cazuri, persoana îndreptățită primește o compensație în temeiul dispozițiilor prezentei legi.”

16 Conform articolului 16 alineatul (1) din Investitionsvorranggesetz, „[î]n cazul în care retrocedarea […] bunului patrimonial nu este posibilă, orice persoană îndreptățită poate, după constatarea sau dovedirea dreptului său, să solicite […] plata unei sume de bani într-un cuantum care corespunde tuturor prestațiilor pecuniare rezultate din contract, aferente bunului pe care el îl poate revendica. Temeinicia acestei pretenții se stabilește […] prin decizie a biroului competent la nivel regional sau la nivel de land cu soluționarea problemelor patrimoniale netranșate. Dacă din vânzare nu s-a obținut o sumă de bani […] [sau] dacă aceasta are o valoare inferioară față de valoarea de piață a bunului la momentul la care decizia de constatare a priorității investiției devine executorie, […] persoana îndreptățită poate solicita în instanță în termen de un an […] plata valorii de piață a bunului”.

Litigiul principal și întrebările preliminare

17 Domnul Julius Busse a fost proprietarul unui teren situat pe teritoriul care aparținea anterior Berlinului de Est. În timpul regimului național-socialist, el a fost persecutat de acest regim și, în 1938, a fost obligat să vândă terenul unui terț. Terenul respectiv a fost ulterior expropriat de Republica Democrată Germania și a fost comasat cu alte terenuri aflate în proprietatea acestui stat. După reunificarea germană, unitatea funciară care a rezultat astfel a intrat, în parte, în proprietatea Land Berlin și, în parte, în proprietatea Republicii Federale Germania.

18 La 5 septembrie 1990, primii zece intimați din litigiul principal, dintre care doamnele Sapir și Birgansky, precum și domnii Rumney și Ben-Zadok au domiciliul în Israel, domnul Busse în Regatul Unit, iar doamna Brown în Spania, în calitate de succesori în drepturi ai proprietarului inițial, au solicitat retrocedarea părții din această unitate funciară care a aparținut anterior acestuia, în temeiul Vermögensgesetz.

19 În anul 1997, Land Berlin și Republica Federală Germania au invocat dispozițiile articolului 1 din Investitionsvorranggesetz și au vândut unui investitor, în totalitate, unitatea funciară obținută în urma operațiunii de comasare a terenurilor menționată mai sus.

20 Ulterior vânzării, autoritatea competentă a constatat că, în conformitate cu dreptul național, primii zece intimați din litigiul principal nu puteau să solicite retrocedarea terenului, însă aveau dreptul la plata cotei-părți corespunzătoare din suma obținută din vânzarea unității funciare sau chiar din valoarea de piață a bunului. Aceeași autoritate a obligat Land Berlin, recurentul din litigiul principal, să plătească primilor zece intimați din litigiul principal cota-parte din suma obținută din vânzare corespunzătoare terenului domnului Julius Busse.

21 Cu toate acestea, la efectuarea plății în discuție, Land Berlin, care acționa și în numele Republicii Federale Germania, a săvârșit o eroare. Astfel, a plătit din greșeală întregul preț de vânzare avocatului care îi reprezenta pe primii zece intimați din litigiul principal, sumă pe care el a împărțit-o apoi acestora din urmă.

22 În procedura principală, Land Berlin solicită obligarea intimaților la restituirea sumei plătite în plus, pe care o estimează la 2,5 milioane de euro. Acesta a formulat la Landgericht Berlin o acțiune îndreptată împotriva primilor zece intimați, în calitatea lor de succesori în drepturi ai domnului Julius Busse, întemeiată pe îmbogățirea fără justă cauză, precum și împotriva avocatului care i-a reprezentat pe aceștia, care este cel de al unsprezecelea intimat în litigiul principal, întemeiată pe săvârșirea unui act ilicit.

23 Intimații din litigiul principal menționați au solicitat respingerea acestei acțiuni, susținând că Landgericht Berlin nu avea competență internațională care să îi permită să statueze în privința intimaților din litigiul principal domiciliați în Regatul Unit, în Spania și în Israel, și anume doamna Sapir, domnul Busse, doamna Birgansky, domnii Rumney și Ben-Zadok, precum și doamna Brown.

24 În plus, aceștia afirmă că ar putea solicita o valoare mai mare decât cota-parte din suma obținută din vânzare care le revine, întrucât aceasta ar fi mai mică decât valoarea de piață a terenului care a aparținut domnului Julius Busse. Ei consideră că acțiunea este, în consecință, lipsită de orice temei.

25 În privința intimaților din litigiul principal domiciliați în Regatul Unit, în Spania și în Israel, Landgericht Berlin a respins acțiunea, printr-o hotărâre parțială, ca inadmisibilă. Apelul formulat de Land Berlin a fost de asemenea respins.

26 În această privință, instanța de apel a considerat astfel că instanțele germane nu aveau competența internațională de a soluționa acțiunea introdusă împotriva doamnei Sapir, a domnului Busse, a doamnei Birgansky, a domnilor Rumney și Ben-Zadok, precum și a doamnei Brown. Potrivit instanței

menționate, acest litigiu nu se referă la o materie civilă în sensul articolului 1 alineatul (1) din Regulamentul nr. 44/2001, ci intră în sfera dreptului public, în privința căruia regulamentul menționat nu se aplică.

27 Prin recursul formulat, recurentul din litigiul principal solicită ca Landgericht Berlin să se pronunțe pe fondul pretențiilor sale, inclusiv împotriva acestor intimați din litigiul principal.

28 În aceste condiții, Bundesgerichtshof a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Cererea de restituire a unei plăți nedatorate este o acțiune în materie civilă în sensul articolului 1 alineatul (1) din Regulamentul nr. 44/2001 și atunci când un Bundesland, căruia o autoritate i-a impus să plătească unei persoane prejudiciate, cu titlu de reparație, o parte din suma obținută din vânzarea unui imobil, virează acesteia, din eroare, întregul cuantum al prețului de vânzare?

2) Există o legătură strânsă între mai multe cereri, astfel cum impune articolul 6 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001, și în cazul în care pârâții invocă drepturi la reparație suplimentare în privința cărora se poate decide numai în mod unitar?

3) Articolul 6 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001 se aplică și pârâților care nu au domiciliul în Uniunea Europeană? În cazul unui răspuns afirmativ: acest lucru este valabil și atunci când, în temeiul unor convenții bilaterale încheiate cu statul emitent, hotărârea nu ar putea fi recunoscută în statul de domiciliu al pârâtului din cauza necompetenței instanței care a pronunțat-o?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

29 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 1 alineatul (1) din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie interpretat în sensul că noțiunea „materie civilă și comercială” include o acțiune în restituirea unei plăți nedatorate în cazul în care un organism public, căruia o autoritate instituită printr-o lege de reparare a prejudiciilor create ca urmare a persecuțiilor exercitate de un regim totalitar i-a impus să plătească unei persoane prejudiciate, cu titlu de reparație, o parte din suma obținută din vânzarea unui imobil, a virat acestei persoane, din eroare, întregul cuantum al prețului de vânzare și, ulterior, solicită în justiție restituirea plății nedatorate.

30 Bundesgerichtshof arată în decizia de trimitere că problemele de interpretare cu care se confruntă în această privință rezultă din mai multe elemente. Pe de o parte, este vorba, potrivit acestei instanțe, de rambursarea unei sume de bani pe care Land Berlin a plătit-o din eroare intimaților din litigiul principal, această rambursare efectuându-se în temeiul dispoziției privind restituirea plății nedatorate întemeiate pe îmbogățirea fără justă cauză, care este prevăzută la articolul 812 alineatul (1) din Codul civil german și în temeiul căreia orice persoană care a primit o prestație nedatorată este obligată să o restituie. Pe de altă parte, plata nu își avea temeiul într-un act juridic al Land Berlin, acționând în calitate de persoană juridică supusă dreptului privat, ci într-o procedură administrativă.

31 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că, în măsura în care Regulamentul nr. 44/2001 înlocuiește, de la intrarea sa în vigoare, în relațiile dintre statele membre, Convenția de la Bruxelles, interpretarea dată de Curte în privința acesteia din urmă este valabilă și în ceea ce privește regulamentul menționat atunci când dispozițiile acestuia și cele ale Convenției de la Bruxelles pot fi calificate ca fiind echivalente (a se vedea în special Hotărârea din 18 octombrie 2011, Realchemie Nederland, C-406/09, Rep., p. I-9773, punctul 38 și jurisprudența citată).

32 În această privință, trebuie să se constate că domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 44/2001 este, la fel precum cel al Convenției de la Bruxelles, limitat la noțiunea „materie civilă și comercială”. Reiese dintr-o jurisprudență constantă a Curții că acest domeniu de aplicare este delimitat în principal în funcție de elementele care caracterizează natura raporturilor juridice dintre părțile din litigiu sau obiectul acestuia (a se vedea în special Hotărârea din 15 februarie 2007, Lechouritou și alții, C-292/05, Rep., p. I-1519, punctul 30 și jurisprudența citată).

33 Astfel, Curtea a considerat că, deși anumite litigii dintre o autoritate publică și o persoană de drept privat pot intra în domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 44/2001, situația este diferită atunci când autoritatea publică acționează în exercitarea puterii publice (a se vedea în special în acest sens Hotărârea din 28 aprilie 2009, Apostolides, C-420/07, Rep., p. I-3571, punctul 43 și jurisprudența citată, și Hotărârea din 19 iulie 2012, Mahamdia, C-154/11, punctul 56).

34 Prin urmare, pentru a determina dacă această situație se regăsește într-un litigiu cum este cel din speță, este necesar să se examineze temeiul și modalitățile de exercitare ale acțiunii formulate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 noiembrie 2002, Baten, C-271/00, Rec., p. I-10489, punctul 31, și Hotărârea din 15 mai 2003, Préservatrice foncière TIARD, C-266/01, Rec., p. I-4867, punctul 23).

35 În această privință, trebuie să se constate că, astfel cum subliniază instanța de trimitere, dreptul la reparație care stă la baza acțiunii formulate în cauza principală se întemeiază pe dispoziții naționale, în speță Vermögensgesetz și Investitionsvorranggesetz, referitoare la despăgubirea victimelor regimului național-socialist, care sunt identice pentru toți proprietarii de imobile grevate de drepturi de restituire. Astfel, acestea impun aceeași obligație de despăgubire fără a face distincție între calitatea de persoană privată sau de entitate statală a proprietarului bunului grevat.

36 De asemenea, astfel cum reiese din cererea de decizie preliminară, procedura administrativă privind drepturile la reparație ale persoanelor prejudiciate este identică indiferent de calitatea proprietarului în cauză. În plus, în cadrul acestei proceduri, proprietarul menționat, persoană privată sau persoană publică, nu are nicio prerogativă de decizie în ceea ce privește stabilirea drepturilor la restituire ale persoanei prejudiciate.

37 Pe de altă parte, trebuie arătat că acțiunea principală privește restituirea excedentului plătit din eroare la achitarea de către Land Berlin a drepturilor de plată ale persoanelor prejudiciate. Or, pe de o parte, rambursarea acestui excedent nu face parte din procedura administrativă prevăzută de Vermögensgesetz și de Investitionsvorranggesetz. Pe de altă parte, în vederea rambursării sumei plătite în plus, proprietarul, indiferent dacă este vorba despre o persoană publică sau despre o persoană privată, trebuie să acționeze în justiție persoanele prejudiciate în fața instanțelor civile. De asemenea, rambursarea respectivă are ca temei juridic normele prevăzute la articolul 812 alineatul (1) din Codul civil german privind restituirea plății nedatorate, întemeiată pe îmbogățirea fără justă cauză.

38 În lumina ansamblului considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 1 alineatul (1) din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie interpretat în sensul că noțiunea „materie civilă și comercială” include o acțiune în restituirea unei plăți nedatorate în cazul în care un organism public, căruia o autoritate instituită printr-o lege de reparare a prejudiciilor create ca urmare a persecuțiilor exercitate de un regim totalitar i-a impus să plătească unei persoane prejudiciate, cu titlu de reparație, o parte din suma obținută din vânzarea unui imobil, a virat acestei persoane, din eroare, întregul cuantum al prețului de vânzare și, ulterior, solicită în justiție restituirea plății nedatorate.

Cu privire la a doua întrebare

39 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 6 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie interpretat în sensul că există o legătură strânsă, conform acestei dispoziții, între cererile formulate împotriva mai multor pârâți domiciliați pe teritoriul altor state membre în cazul în care aceștia, în împrejurări precum cele din cauza principală, invocă drepturi la reparație suplimentare cu privire la care este necesar să se pronunțe o soluție unitară.

40 Norma de competență prevăzută la articolul 6 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001 prevede că un pârât poate fi acționat în justiție, atunci când există mai mulți pârâți, în fața instanței de la domiciliul oricăruia dintre aceștia, cu condiția ca cererile să fie atât de strâns legate între ele încât să fie oportună instrumentarea și judecarea lor în același timp pentru a se evita riscul pronunțării unor hotărâri ireconciliabile în cazul judecării separate a cauzelor (a se vedea Hotărârea din 1 decembrie 2011, Painer, C-145/10, Rep., p. I-12533, punctul 73).

41 Această normă specială, care derogă de la competența de principiu a instanței de la domiciliul pârâtului prevăzută la articolul 2 din regulamentul menționat, este de strictă interpretare în sensul că nu este posibilă o interpretare care să depășească ipotezele preconizate în mod explicit de același regulament (a se vedea Hotărârea Painer, citată anterior, punctul 74 și jurisprudența citată).

42 În ceea ce privește aplicarea articolului 6 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001, trebuie verificat dacă există o legătură de conexitate între diferitele cereri formulate de același reclamant împotriva unor pârâți diferiți, astfel încât să fie oportună judecarea simultană a acestora pentru a se evita riscul pronunțării unor hotărâri ireconciliabile în cazul judecării separate a cauzelor (a se vedea Hotărârea din 11 octombrie 2007, Freeport, C-98/06, Rep., p. I-8319, punctul 39 și jurisprudența citată).

43 Cu privire la legătura de conexitate menționată, Curtea a statuat că, pentru ca anumite decizii să poată fi considerate ca fiind contradictorii, nu este suficient ca soluțiile să fie divergente, ci trebuie și ca această divergență să se înscrie în cadrul aceleiași situații de fapt și de drept (a se vedea Hotărârile citate anterior Freeport, punctul 40, și Painer, punctul 79).

44 În această privință, trebuie precizat că din cuprinsul articolului 6 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001 nu rezultă că identitatea temeiurilor juridice ale acțiunilor formulate împotriva diferiților pârâți face parte dintre condițiile prevăzute pentru aplicarea acestei dispoziții. O asemenea identitate nu reprezintă decât unul dintre mai mulți alți factori pertinenți (a se vedea Hotărârea Painer, citată anterior, punctele 76 și 80).

45 În cadrul prezentei cauze, trebuie să se constate că cererile din litigiul principal, întemeiate pe restituirea plății nedatorate și, în ceea ce îl privește pe cel de al unsprezecelea intimat, pe săvârșirea unui act ilicit, precum și mijloacele de apărare invocate împotriva acestora de primii zece intimați, întemeiate la rândul lor pe drepturi la reparație suplimentare, își au originea într-o situație unică în drept și în fapt, și anume dreptul la reparație recunoscut primilor zece intimați din litigiul principal în temeiul Vermögensgesetz și al Investitionsvorranggesetz, precum și viramentul sumei în litigiu pe care Land Berlin l-a efectuat din eroare în favoarea acestor intimați.

46 Pe de altă parte, astfel cum a subliniat guvernul german, numai Vermögensgesetz și Investitionsvorranggesetz ar putea servi intimaților din litigiul principal drept temei juridic pentru a justifica suma excedentară pe care au primit-o, ceea ce impune de asemenea o apreciere efectuată, în privința tuturor intimaților, prin prisma aceleiași situații de fapt și de drept. În plus, trebuie să se țină seama de faptul că aprecierea temeiului juridic al mijloacelor de apărare care au ca obiect drepturile la reparație suplimentare este o problemă prealabilă cererilor din litigiul principal în sensul că temeinicia acestora din urmă depinde de existența sau inexistența respectivelor drepturi la reparație.

47 Această unicitate există chiar dacă temeiul juridic invocat în susținerea cererii împotriva celui de al unsprezecelea intimat din litigiul principal este diferit de cel pe care se întemeiază acțiunea formulată împotriva primilor zece intimați. Astfel, după cum a subliniat și avocatul general la punctul 99 din concluzii, pretențiile invocate în diferitele cereri servesc toate, în cauza principală, aceluiași interes, și anume rambursarea sumei nedatorate plătite din eroare.

48 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că articolul 6 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie interpretat în sensul că există o legătură strânsă, în sensul acestei dispoziții, între cererile formulate împotriva mai multor pârâți domiciliați pe teritoriul altor state membre în cazul în care aceștia, în împrejurări precum cele din cauza principală, invocă drepturi la reparație suplimentare cu privire la care este necesar să se pronunțe o soluție unitară.

Cu privire la a treia întrebare

49 Prin intermediul primei părți a celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 6 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie interpretat în sensul că se poate aplica pârâților care nu sunt domiciliați pe teritoriul unui stat membru atunci când aceștia sunt chemați în judecată în cadrul unei acțiuni formulate împotriva mai multor pârâți, printre care se află și persoane cu domiciliul în Uniune.

50 Cu titlu introductiv, trebuie subliniat că această a treia întrebare se referă la doamnele Sapir și Birgansky, precum și la domnii Rumney și Ben-Zadok, care au domiciliul în Israel.

51 Pentru a se răspunde la această întrebare este necesar, așadar, să se stabilească dacă existența domiciliului copârâtului pe teritoriul unui alt stat membru este o condiție pentru aplicarea articolului 6 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001.

52 În această privință, trebuie constatat în primul rând că, referitor la persoanele în privința cărora se aplică articolul 6 punctul 1 din regulamentul menționat, din partea sa introductivă rezultă că aceasta trebuie citită împreună cu articolul 5 din Regulamentul nr. 44/2001, care se referă în mod expres la pârâții domiciliați pe teritoriul Uniunii.

53 În al doilea rând, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, articolul 6 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001 prevede o normă specială care este de strictă interpretare, în sensul că nu permite o interpretare care să depășească ipotezele preconizate în mod explicit de același regulament (a se vedea în acest sens Hotărârea Freeport, citată anterior, punctul 35 și jurisprudența citată).

54 În al treilea rând, trebuie subliniat că articolul 4 alineatul (1) din Regulamentul nr. 44/2001 conține o dispoziție expresă care reglementează în mod exhaustiv problema persoanelor domiciliate în afara teritoriului Uniunii, prevăzând pentru acestea, conform considerentului (9) al acestui regulament, că competența este determinată în fiecare stat membru de legea națională a acelui stat, sub rezerva aplicării dispozițiilor articolelor 22 și 23 din regulamentul menționat. Or, nu se contestă că, în cauza principală, nu este aplicabilă niciuna dintre aceste două dispoziții, care privesc competența exclusivă în anumite materii enumerate în mod exhaustiv și, respectiv, prorogarea de competență pe baza unei convenții încheiate între părți.

55 Rezultă că, pentru a acționa în justiție un copârât în fața unei instanțe a unui stat membru în temeiul articolului 6 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001, este necesar ca acesta să aibă domiciliul pe teritoriul unui alt stat membru.

56 În aceste condiții, trebuie să se răspundă la a treia întrebare că articolul 6 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie interpretat în sensul că nu se poate aplica unor pârâți care nu au domiciliul pe teritoriul unui stat membru atunci când aceștia sunt chemați în judecată în cadrul unei acțiuni formulate împotriva mai multor pârâți printre care se află și persoane cu domiciliul în Uniune.

57 Având în vedere răspunsul negativ la prima parte a celei de a treia întrebări, nu este necesar să se răspundă la a doua parte a acestei întrebări, întrucât din cererea de decizie preliminară rezultă că aceasta a fost adresată exclusiv în ipoteza unui răspuns afirmativ la întrebarea privind aplicabilitatea articolului 6 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001 în privința pârâților care nu au domiciliul pe teritoriul Uniunii.

Cu privire la cheltuielile de judecată

58 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

1) **Articolul 1 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială trebuie interpretat în sensul că noțiunea „materie civilă și comercială” include o acțiune în restituirea unei plăți nedatorate în cazul în care un organism public, căruia o autoritate instituită printr-o lege de reparare a prejudiciilor create ca urmare a persecuțiilor exercitate de un regim totalitar i-a impus să plătească unei persoane prejudiciate, cu titlu de reparație, o parte din suma obținută din vânzarea unui imobil, a virat acestei persoane, din eroare, întregul cuantum al prețului de vânzare și, ulterior, solicită în justiție restituirea plății nedatorate.**

2) **Articolul 6 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie interpretat în sensul că există o legătură strânsă, în sensul acestei dispoziții, între cererile formulate împotriva mai multor pârâți domiciliați pe teritoriul altor state membre în cazul în care aceștia, în împrejurări precum cele din cauza principală, invocă drepturi la reparație suplimentare cu privire la care este necesar să se pronunțe o soluție unitară.**

3) **Articolul 6 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie interpretat în sensul că nu se poate aplica unor pârâți care nu au domiciliul pe teritoriul unui stat membru atunci când aceștia sunt chemați în judecată în cadrul unei acțiuni formulate împotriva mai multor pârâți printre care se află și persoane cu domiciliul în Uniunea Europeană.**

Semnături